

VI. MOKSLINĖS RECENZIJOS

ESLOVO MAN INSKO, ALGIO BALAIŠIO, INGRIDOS REIKAIT S MONOGRAFIJA „LIETUVOS VALSTYBĖS SIENOS APSAUGOS TARNYBOS ISTORIJA (1918–2000)“

(Lietuvos valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, 2003, 210 p.)

Monografijoje pirmą kartą Lietuvos istoriografijoje nagrinėjamas Lietuvos valstybės sienos apsaugos organizavimas ir vienos iš policijos rūšių – pasienio policijos – veikla atliekant valstybinės sienos apsaugą nuo 1918 m. iki šių dienų. Darbas moksliniu požiūriu gana naujas – iki šiol mokslinėje istorinėje literatūroje pasienio policijos raida dar niekada nebuvo tyrinėjama ir nėra nė vieno didesnio ar mažesnio darbo, skirto šiai temai.

Darbe nagrinėjami klausimai aktualūs tiek mokslinė pažintinė prasme, tiek ir teoriniu bei praktiniu požiūriu. Pirmą kartą lietuvių istoriografijoje gana plačiai nušviesti du Lietuvos valstybės sienos apsaugos tarnybos istoriniai laikotarpiai – tarpukario (1919–1940 m.) ir dabartinio nepriklausomybės etapo (1990–2000 m.). Knygos autoriai atliko didžiulį darbą – iš įvairių šaltinių surinko gausią medžiagą, ją moksliskai apdorėjo, apibendrino ir pateikė skaitytojui.

Nušviečiant tarpukario Lietuvos pasienio policijos veiklą, plačiai panaudoti Lietuvos centriname valstybės archyve saugomi Vidaus reikalų ministerijos Piliečių apsaugos (policijos) departamento, apskričių viršininkų, Krašto apsaugos ministerijos fondų, taip pat Lietuvos ypatingojo archyvo fondų medžiaga, to meto periodinė spauda, žinybiniai leidiniai, buvusių Nepriklausomos Lietuvos policijos darbuotojų atsiminimai. Platus įvairių šaltinių panaudojimas leido knygos autoriams palyginti išsamiai ir moksliskai objektyviai apibūdinti ne tik to meto pasienio policijos vidinę organizacinę struktūrą, jos raidą, atlikti nuodugnią kadro sudėties analizę, bet ir pateikti skaitytojui ganėtinai išsamų vaizdą apie pasienio policijos praktinę veiklą, jos atliktus darbus ir uždavinius, spręstus to meto istorinėmis sąlygomis. Šiuo požiūriu monografija išsiskiria iš kitų policijos istorijai skirtų darbų, kuriuose dažniausiai vyrauja organizaciniai struktūriniai klausimai, o policijos praktinei veiklai iki šiol tyrinėtojai neskyrė daugiau dėmesio.

Monografijoje pateikta įdomi ir vertinga medžiaga daugeliu klausimų, taip pat ir apie tarpukaryje vykusią policijos kovą su kontrabanda prie valstybės sienos ir šalies gilumoje, nelegaliais valstybinės sienos perėjimais, apie žmonių ir transporto judėjimą per valstybės sieną, pasieniečių tarpusavio susišaudymus, pasienio policijos pareigūnų pagrobimus prie administracinės linijos, skyrusios Lietuvos ir Lenkijos valstybes, ir kt. Nors knygoje plačiai aptartos to meto kovos su kontrabanda priemonės, kaip pirmiausia išplaukusios iš konkrečių to meto istorinių sąlygų, bet autorių nuomone, kai kurie tuo metu taikyti kovos metodai bei panaudotos priemonės neprarado savo aktualumo ir dabartiniame nepriklausomybės etape. Visiškai pagrįstai yra išskirti ir aptarti atskirų valstybės sienos ruožų, ypač Lietuvos–Vokietijos sienos ir administracinės linijos, apsaugos ypatumai bei jų specifiniai bruožai.

Antroje monografijos dalyje palyginti išsamiai nušviestas mūsų valstybės sienos apsaugos organizavimas, jo sunkumai, nuolatinės tinkamiausios organizacinės struktūros paieškos, atgavus šalies Nepriklausomybę ir ruošiantis stoti į Europos Sąjungą. Tuo galima

paaikinti dažnas reformas bei organizacinius pokyčius, vykdam valstybės sienos apsaugą 1990–2000 m. laikotarpiu. Šie klausimai knygoje yra nuosekliai aptarti.

Remiantis dar karštais įvykiais analizuojami ir daugelis nūdienos klausimų. Šių dienų aktualijas autoriai vertina atsargiai, kaip dar nepriklausančias istorijos mokslui.

Remdamiesi daugiausia Valstybės sienos apsaugos tarnybos einamojo archyvo medžiaga, autoriai pateikė platų ir išsamų vaizdą apie mūsų pasieniečių atliktą darbą, saugojant jaunos valstybės ekonomines ir politines sienas. Pažymėtina kruopšti mokslinė statistikos duomenų analizė, kiekvieno reiškinio būdingesnių bruožų išskyrimas ir apibūdinimas, siekiant pateikti skaitytojui apibendrintą vaizdą. Darbe plačiai aptarti visi pagrindiniai įstatymai ir jų pakeitimai, reglamentuojantys valstybės sienos apsaugos tarnybos veiklą.

Monografija iliustruota fotonuotraukomis, kuriose įamžintos Lietuvos pasieniečių gyvenimo ir veiklos akimirkos tarpukario ir dabartiniu Nepriklausomybės laikotarpiu. Knygoje pateiktą medžiagą papildo priedai. Paminėtini labai vertingi, neabejotinai daug darbo pareikalavę sąrašai pasieniečių, žuvusių atliekant savo tiesiogines pareigas, taip pat pokario metais sovietų valdžios represuotų pasieniečių šeimų sąrašai.

Recenzuojamoji monografija neabejotinai yra svarus indėlis nušviečiant Lietuvos teisėsaugos istoriją.

Prof. habil. dr. Liudas Truska
Vytauto Didžiojo universitetas

